

**Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника**

FOLIUM

№ 6

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

УДК 80(082)

Засновник – Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Реєстрація в Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення:
Рішення № 1534 від 23.11.2023 року. Ідентифікатор медіа R030-02048
Суб'єкт у сфері друкованих медіа: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, 76018, pcss@pnu.edu.ua, тел. (0342) 75-23-51)

Друкується за рішенням Вченої ради
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(Протокол № 7 від 26 травня 2025 року).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Яків Бистров, доктор філологічних наук, професор (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника)

Заступник головного редактора:

Наталія Яцків, кандидат філологічних наук, професор (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника)

Відповідальний секретар:

Ірина Малишівська, кандидат філологічних наук, доцент (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника)

Члени редакційної колегії:

Ольга Бігун, доктор філологічних наук, професор (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника)

Андрій Білас, кандидат філологічних наук, доцент (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника)

Ольга Білик, кандидат філологічних наук, доцент (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника)

Яна Бойко, доктор філологічних наук, доцент (Київський національний університет технологій та дизайну)

Олександра Вісич, доктор філософії, професор (Національний університет «Острозька академія»)

Анна Домбровська, доктор філософії, професор (Університет Марії Кюрі-Склодовської, Люблін, Польща)

Рамуне Каспере, доктор філософії, професор (Каунаський технологічний університет, Каунас, Литва)

Джастін Квінн, доктор філософії, професор (Карловий університет, Прага, Чехія)

Данкен Ладж, доктор філософії, професор (Університет Східної Англії, Норвіч, Великобританія)

Наталія Лазебна, доктор філологічних наук, доцент (Вюрцбурзький університет ім. Юліуса-Максиміліана, Вюрцбург, Німеччина)

Девід Лівінгстоун, доктор філософії, професор (Університет Палацького в Оломоуці, Чехія)

Віра Ніконова, доктор філологічних наук, професор (Національна академія Служби безпеки України)

Наталія Пилячик, кандидат філологічних наук, доцент (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника)

Людмила Славова, доктор філологічних наук, професор (Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

Лена Стеверкер, доктор філософії, професор (Люксембурзький університет, Люксембург)

Марія Ткачівська, доктор філологічних наук, професор (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника)

Алла Цапів, доктор філологічних наук, доцент (Херсонський державний університет)

Адреса редакційної колегії: 76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57.

E-mail: folium@pnu.if.ua. Вебсайт збірника: journals.pnu.if.ua/index.php/folium

Folium. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2025. № 6. 222 с.

DOI: <https://doi.org/10.32782/folium/2025.6>

Науковий журнал містить статті, які досліджують актуальні питання сучасної філології (дискурсознавства, лексичної семантики, лінгвокультурології, літературознавства, термінознавства, лінгвістики тексту, лексикології, когнітивної, комунікативної та прикладної лінгвістики).

Метою видання є висвітлення та популяризація сучасних наукових студій у галузі філологічних наук. Журнал призначений для широкого кола фахівців-філологів: науковців, викладачів, аспірантів, магістрантів та студентів старших курсів. Виходить двічі на рік.

Фахова реєстрація (категорія «Б»): Наказ МОН України № 768 від 20 червня 2023 року (додаток 3)

Журнал індексовано в наукометричній базі даних Index Copernicus International.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN 2786-8001 (Print)

ISSN 2786-801X (Online)

© Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2025

ЗМІСТ

Ольга Бігун	
ІМАГОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОМАНУ ЕЛІЗАБЕТ ГІЛБЕРТ «МІСТО ДІВЧАТ».....	9
Ірина Біскуб	
КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДИСКУРСУ І ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ XXI СТОЛІТТЯ: ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ.....	16
Tetyana Blyznyuk	
MNEMONIC TECHNIQUES AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN A SLA CONTEXT.....	24
Yana Boiko	
INTERPRETING IN BUSINESS: CHALLENGES AND SOLUTIONS.....	32
Ema Vyroubalová	
METHODS FOR A GLOBAL SHAKESPEARE PEDAGOGY.....	39
Liudmyla Vlasiuk, Olga Demydenko	
OPTIMAL ALGORITHM OF LINGUISTIC INDEXATION.....	45
Lesia Yevdokimova-Lysohor	
LENGUA, CULTURA E IDENTIDAD.....	50
Марина Жовнір, Тетяна Лещенко	
ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ МОДУСІВ ІНФОРМАЦІЇ В МУЛЬТИМОДАЛЬНОМУ ТЕКСТІ.....	59
Світлана Ігнатська, Ірина Цюп'як	
КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ФЛОРΟΣΙΜΒΟΛΙΚΙΣ В ПОЕТИЧНОМУ ТЕКСТІ КОСТЯНТИНА ДУБА.....	67
Олена Ільїна	
ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ <i>МІСЯЦЬ</i> У ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ Ю. М. МУШКЕТІКА.....	73
Жанна Колоїз	
ЛІНГВАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ МІФІЧНО-МІСТИЧНОГО В ІНДІВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКІЙ КАРТИНІ СВІТУ ПАВЛА ЗАГРЕБЕЛЬНОГО	80
Olga Kulchytska, Iryna Malyshivska	
LOCATIONS AND OBJECTS AS CUES IN INTERPRETATION OF DRAMATIC TEXT (BASED ON “AN INSPECTOR CALLS” BY J. B. PRIESTLEY).....	89
Khrystyna Kunets	
INTERTEXTUALITY IN LANA DEL REY’S SONGS LYRICS AND POEMS.....	95

Ірина Матіяш-Гнедюк, Михайло Курляк ВІДТВОРЕННЯ ОБСЦЕННОЇ ЛЕКСИКИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ТЕЛЕСЕРІАЛУ «CYBERPUNK: EDGERUNNERS».....	101
Ella Mintsyys LANGUAGE AND CULTURE IN THE CONTEXT OF VICTORIA BELIM'S MEMOIR "THE ROOSTER HOUSE": NATIONALLY BIASED LEXICON.....	108
Наталія Моїсєєва, Ольга Дзикович, Руслана Білоус ЛІНГВОСТИСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІДЮСТИЛЮ КОРНЕЛІЇ ФУНКЕ ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ.....	114
Stanislava Moyšová GENDER-SENSITIVE LANGUAGE IN SLOVAK COMMUNICATION SPACE.....	120
Юліана Нестерович КОНЦЕПТ «ЗРАДНИК» В УКРАЇНСЬКІЙ ПАРЕМІЙНІЙ КАРТИНІ СВІТУ.....	126
Володимир Пасічник, Максим Яромич ОСОБЛИВОСТІ ЖАНРОВОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ЛІТЕРАТУРИ ЗА ДОПОМОГОЮ ВЕЛИКИХ МОВНИХ МОДЕЛЕЙ.....	132
Тарас Пиц АПЕЛЯТИВИ НА ПОЗНАЧЕННЯ СТОЛЯРІВ І ТОКАРІВ У НІМЕЦЬКИХ ДІАЛЕКТАХ.....	144
Ростислав Пірус ПРОДУКТИВНІ МОДЕЛІ УТВОРЕННЯ МЕТАФОР-КОМПОЗИТИВ ЯК ОСОБЛИВОГО ВИДУ СЛОВОСКЛАДНОЇ НОМІНАЦІЇ В СПОРТИВНІЙ СФЕРІ (НА МАТЕРІАЛІ КОРПУСУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СОСА).....	150
Олена Похилюк ПРОБЛЕМАТИКА Й ЖАНРОВО-КОМПОЗИЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ ДЛЯ МОЛОДІ ЙОАННИ ЯГЕЛЛО «КАВА З КАРДАМОНОМ».....	157
Олександр Смирнов ЛІРО-ЕПОС ПРО ГОЛОДОМОР: ВІД ЗАДУМУ – ДО РЕАЛІЗАЦІЇ	163
Tetiana Starostenko ELEMENTAL VISION: THE SYMBOLISM OF FIRE, WATER, EARTH, AND AIR IN ENGLISH-LANGUAGE LITERATURE FROM MYTH TO MODERNITY.....	174
Наталія Талавіра ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ВІДНОВЛЕННЯ / RENEWAL В ІНАУГУРАЦІЙНИХ ПРОМОВАХ АМЕРИКАНСЬКИХ ПРЕЗИДЕНТІВ: КОНСТРУКЦІЙНИЙ АСПЕКТ.....	184

Наталія Телегіна

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ХРОНОТОП В РОМАНІ ДЖОНА ФАУЛЗА
«THE FRENCH LIEUTENANT'S WOMAN».....190

Марія Телеки, Валентина Синиця

СЛОВОТВІРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕРМІНІВ ФІЗІОТЕРАПІЇ
ЯК СКЛАДОВОЇ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ.....196

Наталія Тодорова, Олег Бриндак

ПОЛІПАРАДИГМАЛЬНИЙ ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ
З КОМПОНЕТОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЗБРОЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ
ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.....203

Володимир Хома

КОМПЛЕКС ПУНКТУАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ ЕКСПЛІКУВАННЯ ЕМОЦІЙ ПЕРСОНАЖІВ
У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ.....209

Віта Юрчишин, Соломія Щербюк

САТИРА ЯК ІНСТРУМЕНТ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ЛІНГВАЛЬНІ
ТА ЕКСТРАЛІНГВАЛЬНІ ЗАСОБИ ВПЛИВУ.....215

CONTENTS

Olga Bigun	
IMAGODOLOGY ASPECTS IN THE NOVEL BY ELIZABETH GILBERT “CITY OF GIRLS”	9
Iryna Biskub	
CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS AND GLOBALIZATION CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY: APPLIED ASPECTS.....	16
Tetyana Blyznyuk	
MNEMONIC TECHNIQUES AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN A SLA CONTEXT.....	24
Yana Boiko	
INTERPRETING IN BUSINESS: CHALLENGES AND SOLUTIONS.....	32
Ema Vyroubalová	
METHODS FOR A GLOBAL SHAKESPEARE PEDAGOGY.....	39
Liudmyla Vlasiuk, Olga Demydenko	
OPTIMAL ALGORITHM OF LINGUISTIC INDEXATION.....	45
Lesia Yevdokimova-Lysohor	
LANGUAGE, CULTURE AND IDENTITY.....	50
Maryna Zhovnir, Tetyana Leshchenko	
PECULIARITIES OF COMBINING INFORMATION MODES IN MULTIMODAL TEXT.....	59
Svitlana Ihnatieva, Iryna Tsiupiak	
CONCEPTUALIZATION OF FLORAL SYMBOLISM IN THE POETIC TEXTS OF KOSTIANTYN DUB.....	67
Olena Ilina	
LINGUAL REPRESENTATION OF THE CONCEPT <i>MOON</i> IN THE TEXTS BY YU. M. MUSHKETYK.....	73
Zhanna Koloiz	
LINGUAL REPRESENTATION OF THE MYTHICAL AND MYSTICAL IN THE INDIVIDUAL-AUTHOR WORLDVIEW OF PAUL ZAGREBELNY.....	80
Olga Kulchytska, Iryna Malyshevskaya	
LOCATIONS AND OBJECTS AS CUES IN INTERPRETATION OF DRAMATIC TEXT (BASED ON “AN INSPECTOR CALLS” BY J. B. PRIESTLEY).....	89
Khrystyna Kunets	
INTERTEXTUALITY IN LANA DEL REY’S SONGS LYRICS AND POEMS.....	95

Iryna Matiiash-Hnediuk, Mykhailo Kurliak	
UKRAINIAN TRANSLATION OF OBSCENE LEXICAL UNITS IN THE TV SERIES «CYBERPUNK: EDGERUNNERS».....	101
Ella Mintsyts	
LANGUAGE AND CULTURE IN THE CONTEXT OF VICTORIA BELIM'S MEMOIR "THE ROOSTER HOUSE": NATIONALLY BIASED LEXICON.....	108
Nataliia Moisieieva, Olga Dzykovich, Ruslana Bilous	
LINGUISTIC AND STYLISTIC FEATURES OF CORNELIA FUNKE'S IDIOSTYLE AND THEIR REPRODUCTION IN TRANSLATION.....	114
Stanislava Moyšová	
GENDER-SENSITIVE LANGUAGE IN SLOVAK COMMUNICATION SPACE.....	120
Yuliana Nesterovych	
THE CONCEPT «TRAITOR» IN THE UKRAINIAN PAREMIC VIEW OF WORLD.....	126
Volodymyr Pasichnyk, Maksym Yaromych	
PECULIARITIES OF LITERARY GENRE CLASSIFICATION USING LARGE LANGUAGE MODELS.....	132
Taras Pyts	
NAMES OF THE CARPENTERS AND TURNERS IN THE GERMAN DIALECTS.....	144
Rostyslav Pirus	
PRODUCTIVE MODELS OF COMPOSITE METAPHORS FORMATION AS A SPECIAL TYPE OF COMPOUND NOMINATION IN THE SPORTS DOMAIN (BASED ON THE CORPUS OF CONTEMPORARY AMERICAN ENGLISH – COCA).....	150
Olena Pokhyliuk	
PROBLEMS AND GENRE AND COMPOSITIONAL FEATURES OF THE NOVEL FOR YOUNG PEOPLE BY JOANNA JAGIELLO «COFFEE WITH CARDAMOM».....	157
Oleksandr Smyrnov	
LYRICAL EPICS ABOUT THE HOLODOMOR: FROM IDEA TO MANIFESTATION.....	163
Tetiana Starostenko	
ELEMENTAL VISION: THE SYMBOLISM OF FIRE, WATER, EARTH, AND AIR IN ENGLISH-LANGUAGE LITERATURE FROM MYTH TO MODERNITY.....	174
Nataliia Talavira	
VERBALIZATION OF THE CONCEPT / RENEWAL IN INAUGURAL ADDRESSES BY AMERICAN PRESIDENTS: CONSTRUCTIONAL APPROACH	184
Nataliya Telegina	
PSYCHOLOGICAL CHRONOTOPE IN JOHN FOWLES'S NOVEL «THE FRENCH LIEUTENANT'S WOMAN».....	190

Mariia Teleky, Valentyna Synytsia

WORD-FORMING POTENTIAL OF PHYSIOTHERAPY TERMS
AS A COMPONENT OF PHYSICAL REHABILITATION.....196

Nataliia Todorova, Oleh Bryndak

POLYPARADIGMAL COMPARATIVE ANALYSIS OF PHRASEOLOGICAL
UNITS WITH A COMPONENT DENOTING WEAPON IN ENGLISH AND UKRAINIAN..203

Volodymyr Khoma

SET OF PUNCTUATION MEANS FOR EXPLICATING CHARACTERS' EMOTIONS
IN FICTIONAL DISCOURSE.....209

Vita Yurchyshyn, Solomiia Shcherbiuk

SATIRE AS A TOOL OF MASS COMMUNICATION:
LINGUISTIC AND EXTRALINGUISTIC MEANS OF INFLUENCE.....215

УДК 821.162.1.09:159.922.7

DOI <https://doi.org/10.32782/folium/2025.6.22>

ПРОБЛЕМАТИКА Й ЖАНРОВО-КОМПОЗИЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ ДЛЯ МОЛОДІ ЙОАННИ ЯГЕЛЛО «КАВА З КАРДАМОНОМ»

Олена Похилюк

кандидат філологічних наук,

Комунальний заклад вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

ORCID ID 0000-0003-2786-4055

olhovaolena@gmail.com

Ключові слова: підліткова література, психологія персонажів, сімейні стосунки, соціальна проблематика, художній психологізм, нонконформізм, роман виховання, детективна проза.

У статті розглянуто роман Йоанни Ягелло «Кава з кардамоном» як зразок сучасної зарубіжної підліткової літератури, що порушує актуальні соціально-психологічні та морально-етичні проблеми. Проаналізовано внутрішній світ головної героїні Лінки, яка, перебуваючи в складних життєвих обставинах, проходить шлях самопізнання, пошуку ідентичності та осмислення важливих життєвих цінностей.

Дослідження ґрунтується на стилістичному, рецептивному та структурному аналізі тексту, що дозволяє простежити особливості ідіостилу письменниці, хронологічну організацію твору та його жанрову специфіку. Виявлено стильовий синкретизм роману, у якому поєднуються риси реалізму, психологізму та пригодницької літератури. Показано, що через використання молодіжного сленгу та діалогічної форми авторка досягає автентичності у відображенні світогляду сучасних підлітків.

Окрему увагу приділено темам сімейних стосунків, сирітства, соціального відчуження та першого кохання, що є важливими для формування особистісної позиції юної аудиторії. Розглянуто схожість образу Лінки з головним героєм роману Дж. Д. Селінджера «Над прірвою у житті», що засвідчує тенденцію до нонконформізму в підлітковій літературі. Також висвітлено питання соціальних і гендерних стереотипів, що проявляються у творі, та їхній вплив на формування особистості головної героїні. Окрім того, проаналізовано елементи детективного жанру в романі, які створюють напружену атмосферу та підсилюють інтригу, що сприяє залученню читача до процесу розгадки та осмислення прихованих аспектів сюжету. Мілка поступово розгадує приховану батьками таємницю про її сестру.

Отримані результати дослідження свідчать про значний виховний потенціал роману, його здатність впливати на емоційний та соціальний розвиток молодого читача. У висновках обґрунтовано актуальність твору для літературознавчих і лінгводидактичних досліджень, а також його значущість у навчальній програмі із зарубіжної літератури. Окрім того, зазначено можливість використання роману в міждисциплінарних дослідженнях, зокрема у сфері педагогіки, соціології та культурології.

PROBLEMS AND GENRE AND COMPOSITIONAL FEATURES OF THE NOVEL FOR YOUNG PEOPLE BY JOANNA JAGIELLO «COFFEE WITH CARDAMOM»

Olena Pokhyliuk

*Candidate of Philological Sciences,
Communal Higher Education Institution
«Vinnytsia Humanities Pedagogical College»*

Key words: *young adult literature, character psychology, family relationships, social issues, artistic psychologism, nonconformism, coming-of-age novel, detective prose.*

The article examines Joanna Jagiello's novel *Coffee with Cardamom* as an example of contemporary foreign young adult literature that addresses pressing socio-psychological and moral-ethical issues. The study analyzes the inner world of the protagonist, Linka, who, while experiencing difficult life circumstances, embarks on a journey of self-discovery, identity search, and comprehension of essential life values.

The research is based on stylistic, receptive, and structural analysis of the text, allowing the identification of the writer's idiolect, the chronological organization of the novel, and its genre-specific features. The study reveals the stylistic syncretism of the novel, which combines elements of realism, psychological depth, and adventure literature. It is demonstrated that through the use of youth slang and dialogic form, the author achieves authenticity in portraying the worldview of contemporary teenagers.

Special attention is given to themes of family relationships, orphanhood, social alienation, and first love, which are crucial for shaping the personal stance of the young audience. The article explores the similarities between Linka and the protagonist of J.D. Salinger's *The Catcher in the Rye*, highlighting a tendency toward nonconformism in young adult literature. Additionally, the study examines social and gender stereotypes manifested in the novel and their influence on the formation of the protagonist's personality. Furthermore, the article analyzes the elements of detective fiction in the novel, which create a tense atmosphere and enhance intrigue, engaging the reader in the process of uncovering and interpreting hidden aspects of the plot.

The findings indicate the novel's significant educational potential and its ability to impact the emotional and social development of young readers. Ultimately, the study substantiates the relevance of the novel for literary and linguodidactic research, as well as its significance in the foreign literature curriculum. Moreover, the possibility of using the novel in interdisciplinary studies, particularly in pedagogy, sociology, and cultural studies, is noted.

Вступ. Сучасна зарубіжна підліткова література порушує актуальні теми, що знаходять відгук у молодіжній аудиторії, сприяючи глибшому розумінню себе та оточення. Важливим зразком такої літератури є роман польської письменниці Йоанни Ягелло «Кава з кардамоном», опублікований у 2011 році, який посідає чільне місце у творчості авторки. Саме цей твір приніс письменниці номінацію на премію «Книжка року – 2011» польської секції IBBY, а також отримав відзнаку Donga 2011 та був включений до «Списку скарбів» Музею дитячої книги. Головна героїня Лінка (повне ім'я – Халіна) стикається з непростими життєвими викликами, зокрема проблемами в сімейних стосунках, пошуком себе, соціальним тиском та формуванням власної ідентичності. Розкриваючи внутрішній світ підлітка – її мрії,

емоції, прагнення та переживання – авторка зосереджується на процесі осмислення нею важливих життєвих питань і самореалізації. Завдяки широким можливостям для інтерпретації та аналізу роман становить значний інтерес для літературознавчих і лінгводидактичних досліджень.

Як підтверджує аналіз літературно-критичних статей, спадщиною Йоанни Ягелло цікавилися такі науковці: В. Черевченко, С. Журба, Х. Содомора, Б. Антоняк, Ю. Джуґастрянська та ін. Творчість Йоанни Ягелло отримала відгук як серед українських читачів, так і серед літературних критиків. Зокрема, рецензії на роман «Кава з кардамоном» представили Ігор Зінчук («Не дитячі проблеми із присмаком кави») (Зінчук, 2018) та Володимир Чернишенко («Читане: «Кава з кардамоном») (Чернишенко, 2018). Для

глибшого розуміння художнього світу твору, осмислення його морально-етичних і соціальних аспектів, специфіки дитячої та підліткової літератури, а також самого процесу читання особливе значення мають інтерв'ю Йоанни Ягелло українським журналістам ZAXID.NET під час її візиту на Дитячий фестиваль у Львові (Ягелло, 2013) та бесіда з перекладачкою її творів Божею Антоною («Йоанна Ягелло: «Безпроблемний світ перестає бути цікавим»)» (Антоняк, 2018). Визнання роману підтверджується також його включенням до тематики курсових та дипломних досліджень здобувачів вищої освіти та до шкільної програми із зарубіжної літератури для альтернативного вивчення в межах розділу «Сучасна література в юнацькому читанні».

Дослідження має на меті виявити й охарактеризувати ключові аспекти психології підлітка на прикладі головної героїні роману Йоанни Ягелло «Кава з кардамоном»; проаналізувати соціально-психологічний контекст твору через розгляд морально-етичних і соціальних проблем, а також особливостей взаємин у родині та шкільному середовищі; розкрити внутрішній світ дівчини-підлітка, її шлях до самореалізації та формування особистісної ідентичності.

Матеріал і методи дослідження. У процесі дослідження було застосовано такі методи: стильовий аналіз – з метою вивчення прози Йоанни Ягелло в контексті сучасної перекладної літератури, що сприяло глибшому розумінню стильового синкретизму її творчості; аналіз зразків великої прози за допомогою проблемно-стильового підходу дозволив виявити як продуктивні, так і менш продуктивні тенденції у змісті та формі досліджуваного твору; формальний метод (структуралізм) застосовувався для аналізу композиційної будови та структурних особливостей роману; стилістичний метод дав змогу визначити характерний ідіостиль авторки; методологія рецептивної поетики – літературний твір було розглянуто як багаторівневу структуру, орієнтовану на аудиторію інтелектуалів і спрямовану на різні рівні сприйняття тексту.

Матеріалом нашого дослідження було обрано роман для підлітків Йоанни Ягелло «Кава з кардамоном» у перекладі українською Б. Антоняк.

Результати та обговорення. Роман Йоанни Ягелло «Кава з кардамоном» (2011) вирізняється стильовим синкретизмом, що проявляється в гармонійному поєднанні об'єктивного та суб'єктивного, реального та фантастичного, соціального та психологічного, натуралістичного та сентиментального, а також детективного й містичного аспектів. Відповідаючи кращим традиціям реалістичної літератури, твір порушує актуальні проблеми сучасності, зосереджуючи увагу на подіях

реального життя. Як зауважує С. Журба, «роман – це історія життя сучасних підлітків, молоді, цінностей їх життя, мрій та розчарувань, перемог та поразок, спроб та помилок, спокус та перипетій сучасного світу» (Журба, 2018: 41).

Читаючи роман «Кава з кардамоном», ми знайомимося з історією 15-річної гімназистки Халіни Барської, яка мешкає у варшавській квартирі разом із матір'ю, вітчимою Адамом та молодшим братом Казимиром. Її батько загинув в автокатастрофі, коли вона була ще зовсім малою. Як це часто трапляється в пригодницьких творах, спокійне життя Лінки раптово зазнає кардинальних змін, а її сім'я поступово наближається до кризи. Дівчина рідко відчуває підтримку з боку рідних, адже, подібно до вітчима, мати постійно зайнята роботою, що, за її словами, необхідно для забезпечення добробуту Лінки та її брата Кая. Водночас напруженість у родині зростає: мати стає дедалі більш драгівливою й відстороненою, вітчим усе частіше затримується на роботі, а їхні суперечки стають звичним явищем. У цій ситуації Лінка змушена взяти на себе відповідальність за молодшого брата, виконуючи дорослі обов'язки. Проте попереду на неї чекає матура – випускні іспити, що визначатимуть її подальший шлях до вищої освіти, а знайти баланс між навчанням і сімейними труднощами виявляється надзвичайно складно.

Сюжет роману вирізняється реалістичністю, оскільки він ґрунтується на правдивих життєвих історіях як дорослих, так і підлітків. У творі авторка торкається актуальних життєвих проблем, прагматизму сучасного світу, у якому, як слушно зауважує В. Черевченко, нерідко навіть рідні люди залишаються байдужими до прагнень та проблем найближчих, найрідніших для них людей (Черевченко, 2019: 498). На думку дослідниці, проблема сучасної сім'ї набуває особливої гостроти, оскільки головні персонажі твору майже не виявляють зацікавленості особистими переживаннями одне одного. Це стосується не лише дорослих, які через зайнятість приділяють недостатньо уваги дітям, а й підлітків, які, занурені у власний світ, нерідко залишають поза увагою проблеми та почуття батьків і близьких.

Письменниця акцентує увагу на тому, що підлітковий вік супроводжується труднощами у взаєморозумінні як з батьками, так і з однолітками, оскільки внутрішні зміни, що відбуваються в організмі, ускладнюють процес самопізнання. Власні переживання сприймаються як унікальні, неповторні та безкінечні. Разом зі змінами тіла трансформується й сприйняття навколишнього світу. Як слушно зауважує С. Журба, «молодіжний сленг дозволив письменниці відтворити не тільки мову персонажів, а й культуру тінейджерів» (Журба, 2018: 41).

Письменниця майстерно передає психологічний портрет головної героїні. Зосереджена на власних труднощах, Лінка не замислювалася над тим, які переживання приховує її мати, що відчуває вітчим Адам, які внутрішні конфлікти долає Наталія, з якими труднощами стикається її молодший брат у садочку та що турбує Адріана. Однак випадкова знахідка – стара фотографія – змушує її поглянути на навколишній світ інакше, побачити приховане й усвідомити, наскільки важливо вчасно помітити, підтримати й допомогти.

Лінка приголомшена відкритою таємницею, аморальними вчинками дорослих, їхньою нещирістю, брехнею, байдужістю й страхом. Вона не може змиритися з цим і, попри загрози, наполегливо продовжує пошуки сестри, доводячи справу до кінця. Її щира та незаплямована душа знаходить у собі сили не лише розібратися в непростій ситуації, а й зрозуміти, прийняти та пробачити.

В. Черевченко робить висновок, що в аналізованому творі спостерігаються певні тенденції «нонконформізму», що були внесені в літературу англійським письменником Джеромом Девідом Селінджером (роман «Над прірвою у житті»), адже, по суті, Лінка Йоанни Ягелло, як і Голден Коліфілд Селінджера бунтує й висловлює власний протест проти аморального і бездушного світу дорослих (Черевченко, 2019: 499).

Однією з ключових тем твору є проблема сирітства та життя дітей, покинутих у дитячих будинках. Кася Печериця, наперекір обставинам, завдяки силі волі та наполегливим тренуванням з плавання змогла подолати тяжку хворобу мозку й стати повноцінною, самостійною та всебічно розвиненою особистістю. Її історія завершується щасливо. Однак для більшості дітей, які зростають без батьківської турботи, реальність залишається сповненою драматизму та труднощів.

В одному з інтерв'ю Й. Ягелло сказала: «Не знаю, чи змогла б я написати книжку про сиротинець. Хоча в дитячому будинку зростав мій батько. Інформацію про сучасні дитбудинки я здобувала від моєї подруги, вона волонтер і навчає дітей англійської мови. Але про те, що діється всередині, мені відомо небагато... Більше знаю про емоції тамтешніх вихованців. Про те, що воно буває, коли не маєш кому сказати «мамо». Або не маєш у кого попросити грошей на нові штани... Ці діти прагнуть дружби, турботи й любові. І водночас вони часто рішучі й амбітні. І багато чого досягають, як Кася. Вони знають, що можуть сподіватися тільки на себе» (Ягелло, 2018: 7).

На фоні розповіді про життя дівчинки-підлітка авторка ніби запрошує читача стати учасником подій, замислитися над вічними проблемами сучасного суспільства: розривом між поколіннями та браком взаєморозуміння між батьками й дітьми,

прагненням підлітків віднайти власну ідентичність серед життєвих випробувань і романтичних переживань, а також впливом сімейних таємниць, що підривають гармонію та стабільність родинного життя.

Й. Ягелло пише: «У мене взагалі був задум показати, що світ дорослих – дуже недосконалий. Дорослі роблять помилки й не завжди добре чинять. Часто не тому, що вони погані, а через те, що по-іншому не вміють. Кожна доросла людина має право бути слабкою, а діти й поготів! Кожна людина має право (а може, обов'язок) намагатися ці помилки виправити» (Ягелло, 2018: 8). Письменниця дає читачам багато слухних порад, але не моралізуючи, а, як зазначає В. Черевченко, «дружно, зрозуміло, доступно, голосами й словами своїх персонажів» (Черевченко, 2019: 499).

У творі також порушується тема перших почуттів і становлення підліткової сексуальності, проте це зроблено в характерному для юності, невинному стилі, без натяків на вульгарність. Письменниця обрала назву «Кава з кардамоном» не випадково: вона символізує емоційний стан закоханих підлітків, які, хоча й переживають сильні почуття, все ж соромляться їх виражати. У літературознавчій розвідці С. Журби натрапляємо на тлумачення кулінарного аспекту назви твору, що стає метафорою життя головної героїні: «Дівчина варить каву, моделюючи її смак, творячи свій рецепт. Так само вона і будує своє життя: діє, помиляється, виправляє свої помилки. Письменниця досягає художнього ефекту з назвою: проводить паралель із смаком кардамону («гіркуватий присмак, пом'якшений чимось солодким. Під оксамитовим, ледь медовим відтінком крилося іще щось, наче відкривалося якесь друге дно» (Ягелло, 2018: 72)) та життям підлітків (невдачі у навчанні, непорозуміння з друзями, батьками «присолоджені» приємними несподіванками, коханням). Вперше кавою з кардамоном пригощає Лінку її друг Адріан» (Журба, 2018: 41).

Однією з характерних рис твору Й. Ягелло «Кава з кардамоном» є його особлива структура, адже розділи книги позначені місяцями року, коли відбувалися значущі події в житті 15-річної гімназистки Ліни. Така хронологічна організація не є випадковою, оскільки вона дозволяє читачеві краще відчути часові межі сюжету. Хоча реалістичні елементи займають важливе місце в творі, письменниця зосереджує свою увагу на інших аспектах життя героїні: «Лінка сумувала за такою родиною, як у її подружок. Звичайною родиною, з мамою, татом, братами й сестрами. Сумувала за мамою, котра була бозна-де, і ніхто не хотів сказати Лінці, куди й навіщо вона поїхала» (Ягелло, 2018: 56), тобто психології підліткового віку дитини.

За словами літературознавців, основою естетики твору є художній психологізм, який створює можливості для самовираження автора та дозволяє йому виразити свою філософсько-світоглядну концепцію (Черевченко, 2019: 499). Письменниця занурюється в приховані аспекти внутрішнього світу персонажа, формуючи не лише фактичну, але й духовну (емоційно-настрійну) біографію, що часто не обтяжена ідеологічними чи соціальними вимогами. Водночас унікальність героїні полягає в її неповторному індивідуальному характері. Крім того, художній психологізм відкриває широкі можливості для інтерпретації реальності, оскільки світ речей сприймається через призму особистого досвіду героя. Використання нових технік реалістичного зображення дозволяє поєднувати традиційні мистецькі форми.

Сучасні діти, як стверджує С. Журба, «хочуть бачити у художніх творах проблеми, близькі їхньому соціуму, потребують відповіді на незрозумілі для них питання, прагнуть дорости до «дорослих» (Журба, 2018: 41). У підлітковому віці дитина починає усвідомлювати власну компетентність, формує своє ставлення до світу, аналізує дії та уявляє ідеальну модель стосунків, орієнтуючись на дорослих, хоча ще не до кінця розуміє всю складність їхнього життя.

Лінка у творі проходить шлях дорослішання неусвідомлено та вимушено. Символом цього процесу стає пара маминих туфель, які вона надягає на свято першого вересня через брак іншого взуття. Однак ці туфлі їй не підходять, натирають ноги, що метафорично відображає труднощі, з якими стикається дівчина на шляху дорослішання. Незначна на перший погляд художня деталь розширює сприйняття її випробувань: попри навчання в школі та прагнення реалізувати себе у сфері фотомистецтва, Лінка змушена виконувати хатні обов'язки та доглядати молодшого брата, що приносить їй певний дискомфорт.

Ключовим моментом її дорослішання стає загострення хвороби матері, через що та змушена поїхати на лікування, а всі домашні турботи лягають на плечі дівчини. Хоча їй допомагають дві бабусі та вітчим, Лінка відчуває відповідальність і певну втому. Вона має злість на матір за те, що та не ділиться з нею своїми проблемами, відгороджується, спілкуючись лише через записки. Водночас дівчина докладає зусиль, щоб справитися з новими викликами, знаходячи баланс між власними потребами та обов'язками перед родиною.

Попри всі труднощі, Лінка не прагне надмірної опіки з боку дорослих, проте їй приємно відчувати зміну в ставленні матері після повернення з лікування. Це виявляється в дрібницях, які набувають великого значення для дівчини: мама купує їй одяг без примірки, що стало для Лінки несподіванкою,

і дає гроші на святкування закінчення гімназії з подругами. Ці моменти підкреслюють позитивні зміни в стосунках матері й доньки, демонструючи взаємне розуміння, яке поступово формується між ними.

Погоджуємося з твердженням В. Черевченко про те, що цілком очевидним є й те, що роман написано на основі детективного сюжету (Черевченко, 2019: 499). Визначальною ознакою детективного жанру є наявність у творі загадкової події, обставини якої залишаються невідомими та потребують розкриття. Найчастіше такою подією є злочин. Показовим у цьому контексті є перша згадка про фотографію, на якій зображена вагітна мати Лінки. Читач фактично стає свідком появи на світ позашлюбної дитини та її непростой сирітської долі. Недарма Лінку не полишає відчуття, що дорослі приховують певну сімейну таємницю, ретельно оберігають і бояться її розкриття.

Попри доброзичливе ставлення вітчима та бабусь, Халіна відчуває нестачу уваги й тепла. Вона постійно звинувачує себе у всьому, а щоб відволіктися від тривожних думок, вирішує навідатися до бабусі в село, адже давно там не була. Саме в її домі дівчина випадково знаходить фотографію матері, яка стає ключем до таємниці: у Лінки, ймовірно, є сестра чи брат. Ця думка захоплює її, адже вона давно мріє про когось, з ким могла б поділитися своїми радощами та переживаннями.

Однією з характерних рис цієї детективної історії є поступове розкриття деталей: авторка не надає читачеві повної картини подій аж до завершення розслідування. Натомість вона веде його через сам процес пошуку істини, дозволяючи на кожному етапі будувати власні припущення та аналізувати вже відомі факти. Саме тому встановити істинну причину злочину одразу неможливо.

В. Черевченко узагальнює, що аналізованому твору притаманна важлива риса класичного детектива – повнота фактів (Черевченко, 2019: 499). Справді, розкриття таємниці у фіналі твору ґрунтується на відомостях, які до цього не були представлені читачеві. Лише завдяки особистому розслідуванню Лінки вдається дійти істини. Крім того, характерними рисами цього роману як детективного твору є буденність обстановки, у якій розгортається злочин, та типовість поведінки персонажів. Події розгортаються у звичних, добре знайомих читачеві умовах, що дозволяє виразно помітити все незвичайне й загадкове.

Персонажі твору значною мірою позбавлені індивідуальної унікальності, їхні психологічні характеристики та поведінкові моделі вирізняються прозорістю та передбачуваністю. Якщо ж вони мають якісь специфічні риси, то ті одразу впадають у вічі читачеві, що сприяє

виокремленню ключових аспектів сюжету. Крім того, мотивація дій персонажів, зокрема й мотиви злочинів, набуває стереотипного характеру. Важливу роль у процесі розкриття таємниці відіграють також елементи містичності: Лінка неодноразово бачить пророчі сни, пов'язані з життям її матері, що значно підсилює інтригу та сприяє поступовому розкриттю фабули. «Віщі» сни підсилюють тривогу дівчини, адже в них дівчина переноситься в минуле і ці уривки дитячих спогадів переслідують Лінку, виринаючи із підсвідомості (сни, спогади подані авторкою на початку кожної частини). Сон, який постійно бачить дівчина, «був радше метафорою, тобто під маскою страховиська крилося щось зовсім інше» (Ягелло, 2018: 167) навіне їй страх, символізує прірву між нею та матір'ю, яку можна подолати, не дарма «чорна темрява більше не хоче її (Лінку – О. П.) прийняти, випихає назад, нагору» (Ягелло, 2018: 26). Можемо стверджувати, що сон виступає дієвим засобом відображення підсвідомих імпульсів головної героїні, її внутрішніх страхів, слугує обґрунтуванням її поведінки та виконує функцію передбачення майбутніх подій у творі.

Висновки. Підліткова література виступає своєрідним показником морально-етичних, соціальних і гендерних проблем, що виникають у сучасному суспільстві. У своєму романі «Кава з кардамоном» Йоанна Ягелло порушує теми дружби, міжособистісних стосунків підлітків, пошуку власної ідентичності та самоствердження. Внутрішній світ Халіни Барської авторка розкриває через її дії, реакції, роздуми, моральні випробування та соціальні орієнтири. Фантастичні елементи твору природно витікають з реальності, надаючи роману містичний відтінок, не позбавляючи його реалістичної основи. Це розповідь про події, які одночасно є як незвичайними, так і буденними. Для письменниці дивовижне не стільки протиставлене звичайному, скільки є його невід'ємною частиною. Саме цей синтез – від тематики до художніх засобів, від поєднання класичних традицій до доступної, зрозумілої сучасній молоді мови – визначає актуальність вивчення творчості популярної польської письменниці.

Однією з ключових рис прози Йоанни Ягелло є прагнення інтегрувати в межах одного твору стилістичні особливості різних, іноді навіть протилежних за своєю естетичною спрямованістю жанрів: реалістичного, детективного, містичного та філософського. Така багатогранність робить її романи оригінальними та неповторними. Неможливо

оминути увагою й важливість соціально значущих проблем, які порушує письменниця, а також злободенність досліджуваних нею конфліктів. Попри витончене конструювання сюжетної інтриги, що забезпечує її книгам місце серед бестселерів, авторка не лише розповідає історію дівчинки-підлітка, а й залучає читача до рефлексії над вічними питаннями.

Перспективним напрямом подальших наукових розвідок є аналіз соціально-психологічних чинників формування підліткової особистості, а також проблеми самоідентичності у продовженнях роману – «Шоколад з чилі» та «Тирамісу з полуницею».

ЛІТЕРАТУРА

1. Антоняк Б. (2018). Йоанна Ягелло : «Безпроблемний світ перестає бути цікавим». URL: <http://litakcent.com/2013/05/20/joanna-jagello-bezproblemnyj-svit-perestaje-buty-cikavym/> (дата звернення: 28.03.2025).
2. Журба С. (2018). Психологія підлітка у романі «Кава з кардамоном» Йоанни Ягелло. *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність*, 11, 37–48.
3. Зінчук І. (2018) «Не дитячі проблеми із присмаком кави». URL: https://vsiknygy.net.ua/shcho_pochytaty/33586/ (дата звернення: 20.03.2025).
4. Лобойко Я. О. (2022). Проблематика і поетика творів Ірен Роздобудько та Йоанни Ягелло «Кава з кардамоном» : Кваліфікаційна робота (проект) на здобуття ступеня вищої освіти «магістр». Івано-Франківськ : Херсонський державний університет. 44 с.
5. Черевченко В. (2019). Особливості картини світу підлітка у творі Йоанни Ягелло «Кава з кардамоном». *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, 187, 496–501. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1248331.pdf> (дата звернення: 20.03.2025).
6. Чернишенко В. (2018). Читане : «Кава з кардамоном» URL: <https://biocherv.livejournal.com/50272.html> (дата звернення: 22.03.2025).
7. Ягелло Й. (2018). Кава з кардамоном: роман / пер. з пол. Божени Антоняк. Львів: Урбіно, 2018. 240 с.
8. Ягелло Й. (2013). Молодь має проблеми з читанням, оскільки є багато медіа. URL: https://zaxid.net/yoanna_yaello_molod_maye_problemi_z_chitannyam_oskilki_je_bagato_media_n1287404 (дата звернення: 28.03.2025).

Отримано: 31.03.2025

Прийнято: 23.04.2025